

EDEBİYAT ÖĞRETİMİ ÜZERİNE TASVİRİ BİR DENEME

Ersin ÖZARSLAN*

Özet

Bu yazıda edebiyat öğretimi mahiyet, seyir, anlayış, gaye ve eksiklik bakımından çok genel çizgileriyle ve tasvirî olarak tartışılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Edebiyat öğretimi, edebiyat tarihi, edebiyat tahlili, gaye, felsefî boyut

Giriş

Edebiyat öğretimi, Türkiye’de en yüksek seviyede edebiyat veya fen-edebiyat fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde verilmektedir. 1982’den sonra eğitim fakültelerinde de programların adı değişik olmakla birlikte hemen hemen aynı doğrultuda ama eğitim boyutu ağır basan bir öğretim faaliyeti yürütülmeğe başlamıştır.

Edebiyat tedrisatı, eğitim ve öğretimin hangi kademesinde olursa olsun, içten veya dıştan bazı meselelerle karşı karşıyadır. Her çözüm, ıslah veya değiştirme hareketi başka meseleler doğurduğu için edebiyat eğitim ve öğretimi her kademedede bu meselelerle birlikte yürütülmekte ve her zaman tartışılmaktadır.

Bu meseleler ilmî, terbiyevî, idarî, maddî, siyasî, ideolojik ve tatbikî meseleler şeklinde tasnif edilebilir. Gerçekte bütün bu meselelerin tek başına çözülmesi mümkün değildir. Çünkü hepsi birbirine bağlıdır; bazılarıysa iç içedir. Bu meselelerden herkes kendi işine gelen husus üzerinde akıl yürütüp fikir beyan eder. Nedense toplu bir değerlendirme ve çözüm yoluna gidil(e)mez. Bunun sebebi Türkiye’deki eğitim düzeninin bir türlü istenen ve beklenen zeminde yürü(ye)meyişidir. Edebiyat öğretiminin de ülkedeki yanlış, çarpık ve hantal eğitim ve öğretim düzeninin dışında ele alınması doğru değildir (Atalay, 2000; Erdoğan, 2003; eğitim.milliyet).

Orta öğretimde “Türk edebiyatı, [öğretimi] bütün aksi iddialara rağmen, öğretim sistemi içinde geri plana itilmiştir” (Doğan, 2002). Bu bakımdan Türkiye’de ciddi ve seviyeli edebiyat öğretimi her şeye rağmen üniversite seviyesinde verilmektedir. Çünkü orta öğretim, kim ne derse desin, ne öğrenciyi, ne veliyi, ne öğretmeni, ne de eğitim ve öğretim siyasetlerini uygulayanları memnun edecek durumdadır. Âdeta felç olmuştur (Tetik, 2001; Çelik, 2003; Yavuz, 2003; Berkan, 2004). Bu yüzden, iş başına her gelen siyasî kudret millî eğitimi kurtarma, düzeltme veya düzenleme hamlelerine girişmekte ve ardında çözüme muhtaç yeni

meseler bırakarak gitmektedir. Birkaç yıldan beri, üniversite imtihanlarında soru sorulmadığı için lise son sınıf müfredatının işlenmediği, son sınıflarda ders yapılmadığı herkes tarafından biliniyor, ama ses çıkarılmıyordu. Üçte bir müfredatından mahrum kalan lise eğitiminin âdeta “felç” olduğunu bugünkü Millî Eğitim Bakanı Doç. Dr. Hüseyin Çelik’in üniversiteye giriş sınavlarındaki bu yanlış uygulamayı tenkidi ile herkes öğrendi (Çelik, 2003). Hâlbuki işin evveliyatı var. Son yirmi beş yılda vaki müdahalelerle eğitim kurumlarının istisnaları dışında diploma dağıtma müesseselerine dönüştüğünü, bir mütearife olarak herkes biliyor ama görmezden geliyor.

Liselerde hariçten imtihan yoluyla karşılıksız diploma dağıtımına göz yumanlar, o günü kurtarırlarken, bugünleri feda ettiler. fiatsız kurullarla sınıfta kalmayı fiiliyatta ortadan kaldıranlar, ders çalışmayı da gereksiz hâle getirerek bugünkü sonuca yol açtılar (Akyol, 1990; Orhan, 2002). Lise diplomasına sahip ama gerçekte lise mezunu olmayan gençler üniversite kapısına yığıldı. Açıklarını teknik olarak dersanelerde kapatanlar, lise diplomasının gerektirdiği donanımdan mahrum bir şekilde üniversiteye geldiler. Orta öğretimdeki zaatlardan birçoğunu da beraberlerinde getirdiler. Böylece okuduğunu anlamayan, anladığını anlatamayan, hâlini arz edemeyen; düşündüğünü, gördüğünü, işittiğini, hissettiğini söze çevirip hakkıyla dile getiremeyen birçok genç geldikleri üniversiteleri de beğenmez oldular. Bunlardan bazıları edebiyat öğretimi hakkında görüş beyan ederek tartışmacı müştekiler arasında da yer aldılar.

Üniversiteler, nitelikli adam yetiştirme kurumlarıdır. Edebiyat öğretimi sahasında da nitelikli insanlar üniversitelerin ilgili bölümlerinde yetiştirilmektedir. Ama üniversite tahsili mecburî değil isteğe bağlıdır. Yani üniversiteye gelen öğrenci, hocalarının rehberliğinde kendi sahasını kendisi öğrenmek zorundadır. Açmazlardan biri burada ortaya çıkar. Çünkü edebiyat tahsilinin esası okumaya ve anlamaya dayalıdır. Kitap okumaya yabancı, isteksiz, hatta düşman öğrenciye ne nasıl öğretilbilecektir? Birçok sahada olduğu gibi edebiyat öğretiminde de ciddi bir heves (motivasyon) eksikliği söz konusudur.

Edebiyat tahsili zannedildiği gibi hiç de kolay bir tahsil şubesi değildir. Batı’da Türkiye’dekinden daha zordur. Orada da öğrenciler arasında kitap okumaya, okuduğunu anlamaya pek sıcak bakmayanlar çıkmaktadır:

“Kitabı seven hocalar her zaman yaptıklarını yapmaya devam ediyorlar, çünkü şiir, hikâye ve piyesler onlara vazife ve mesuliyet yüklüyor. Ama bu estetik iletişim faaliyeti modern şehir çocuklarının karşısına zorluk veya sıkıntı olarak çıkıyor. Bu öğrenciler nazarında okuma faaliyeti bir zorlu mücadele, okullar birer mağlubiyet meydanı, kitaplardaki kişi ve fikirler samimiyetten uzak ve saçma görünüyor. Ancak biz ikna yolu ile akılda kalan sevdiğimiz edebiyatın değerlerimizin oturduğu zemin olduğu hususunda ısrar ediyoruz. Edebî eserleri okumanın da bazı öğrencilerin gönülsüz olmasına rağmen onlara borçlu olduğumuz bir hayat tecrübesi olduğunda hemfikiriz.” (Yale, 1979).

Her defasında farklı bir bahaneyle çıkarılan öğrenci afları veya verilen imtihan hakları, çalışan öğrencilerin şevkini kırmış, bazılarına kolaycılığa alıştırmıştır.

Üniversitelerde, orta öğretimden gelen öğrenciler, dili kullanma, kelime hazinesi ve edebî bilgiler bakımından lise müfredatına sahip, standart vatandaş kültürü almış fertler olarak kabul

edilmekte ve bunun üzerinde yükselecek bir uzmanlık müfredatı uygulanmaktaydı. Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde de bu kabulden hareketle edebiyat öğretimi verilmekteydi. Meselâ edebî bilgilerden söz sanatlarının, hece ve aruz vezinlerinin, tür ve şekil bilgilerinin lise müfredatında yer aldığı ve dolayısıyla bu konuların öğrenci tarafından bilindiği kabul edilerek ders verilmekteydi. Zamanla orta öğretimdeki seviyenin akıl almaz bir şekilde düşüşü üzerine, üniversitede edebiyat öğretimi için hazırlık sınıfı açma düşüncesi baş göstermiş, hatta teklif dahi edilmiştir (Yıldız, 1998). Çünkü edebiyat bölümlerinde, liseden devralınan öğrencinin yüksek tahsile hazır olmadığı görülmüş; öğretimin sağlıklı olarak sürdürülebilmesi için önce öğrencinin yüksek tahsil alabilecek seviyeye getirilmesi mecburiyeti doğmuştur. Liselerde edebiyat dersinin müfredatında yer alan edebî bilgiler gibi bazı konular artık üniversitelerde ders olarak görülmeye başlanmıştır.¹ Üniversitelerde seviye düşmesi hususundaki şikâyetlerin arkasındaki en mühim sebeplerden biri, pek görülmemesi de, orta öğretimdeki akıl almaz düşüştür (Teziç, 2004; Demirkaya, 2005; Sabah, 2005).

Edebiyat öğretimi, insanı hayata hazırlayan, ona başkalarının yaşantı ve tecrübeleri yoluyla ruh, fikir, davranış ve zevk eğitimi veren bir öğretim sahasıdır. Daha önce de ifade edildiği gibi Türkiye’de ciddi ve seviyeli edebiyat öğretimi ancak üniversite seviyesinde verilmektedir.

Edebiyat Öğretiminin Seyri

Edebiyat öğretiminde bilgiyi aktarma ve kazandırma faaliyeti önde gelir. Bu donanımdan sonra bilgiyi kullanma yani hayata uygulama başka bir deyişle bilgiyi maddî, fikrî, estetik veya terbiyevî herhangi bir değere dönüştürmek mümkün olur.

Üniversitelerde edebiyat öğretiminin iki cephesi vardır.

1. Edebiyat tarihi
2. Edebiyat tahlili

Edebiyat tarihi, tarih ilminin bir alt dalıdır. Adından da anlaşılacağı gibi edebiyat kavramının ihata ettiği sanat sahasının varlık malzemesini bilgi sahasına taşıma gaye ve gayretini güder. Toplumun edebî geçmişinin bilinmesi ve bu geçmişe ait mahsullerin teselsül hâlinde bugüne aktarılması, geçmişteki birikimin tanınması ve temellük edilebilmesi için edebiyat tarihi öğretimi şarttır. Edebiyatın tarihî derinliği, coğrafi yaygınlık ve genişliği, şekil ve muhteva bakımından zenginliği ancak edebiyat tarihi vasıtasıyla yeni nesillere öğretilir. Edebiyat tarihi dersi, toplumun irfanî geçmişini bugüne bağlamanın, bugünün ise dünün devamı olduğu, yarının da bugünün devamı olacağı, dünü inşa edenlerin bugüne hayat verdiği, bugünkü faaliyetlerle de yarının inşa edileceği gerçeğini ihsas eder. Milletın kültür sahasındaki varlığını, canlılığını ve sürekliliğini gösterir. Güzellik anlayışının geçirdiği merhaleleri ortaya koyar. Öğrencide millî zevk ve bedîî (estetik) heyecanların teşekkülüne zemin hazırlar. Edebiyat tarihinin büyük temsilcileri bunun için okutulur.² Almanya’da Goethe, Fransa’da Racine, İngiltere’de Sheakespeare, İtalya’da Dante, İspanya’da Cervantes, Rusya’da Puşkin, İran’da Hâfız-ı fiirâzî, Arap dünyasında Muallaka şairleri gençlere bu yüzden okutulmaz mı?

Azerbaycan'da Fuzulî'yi, Nesimî'yi, Nizamî'yi tanımayan, şiirlerini ezbere bilmeyen tahsilli kimse neredeyse yok.

Edebiyat tarihi her ne kadar sanatkârdan hareketle öğretiliyorsa da türlerin tarihi söz konusu olunca eserler öne çıkmakta ve eserden hareketle öğretilmektedir. Öte yandan yazar veya esere dayalı öğretim pek de birbirinden ayrılamaz. Çünkü bütünlük anlayışı söz konusu olunca bir yazarın bütün cepheleriyle ele alınıp öğretilmesinden başka çıkar yol yoktur. Ama devir söz konusu olunca devirlerin önde gelen şahsiyetleri genellikle belli başlı gelen eserleriyle ele alınmaktadır. Dolayısıyla yazar bile eserine dayalı olarak anlatılmış olur. Meselâ Mehmet Rauf'un **Eylül** dışındaki eserleri ismen söz konusu edilir.

Edebiyat tahlili ise edebiyat öğretiminin bel kemiğini teşkil eder. Edebî metinlerin, özellikle şiirin anlam tabakalarının farkına varılması; şiirdeki estetik hakikatin, hikmetin anlaşılması; söylenenin ötesinde söylenmeyenin, söylenmek istenenin; imâ yahut ihsas edilenin, sezdirilmek istenenin künhüne vakıf olmanın yolu şerh yahut tahlilden geçer.³ Bu bakımdan eski Türk edebiyatında ve tasavvuf edebiyatında çok zengin bir şerh geleneği vardır. Eski edebiyatın öğretimi sahası başlangıcından beri bütünüyle edebiyat tahliline yani şerhe dayanır. fierh-i mütûn yahut metin şerhi metin tahlilinin bizzat kendisidir.

Eski edebiyatın öğretiminde edebiyat tarihi doğrudan bir programa dayanmamakla birlikte, edebî sahada ibda sahiplerinin kimlik ve faaliyetleri ile ilgili müracaat kaynağı işlevi gören ve bu şahsiyetlerin hayat ve eserleri hakkında muayyen malumatı ihtiva eden şuarâ tezkireleri bu boşluğu doldurmaktaydı. fiuarâ tezkireleri, sadece biyografik malumatı barındırmamakta, aynı zamanda sanatkârın eserleri hakkında da değerlendirmeye dayalı bazı bilgi görüş, düşünce, kanaat ve hükümleri de ihtiva etmektedir. Bu görüş, düşünce hüküm ve kanaatlerin ardında ciddi bir tahlil ve değerlendirme gayretinin yattığı aşikârdır.

Edebiyat tarihi, "sadece edebî eserlerin tarihi" olarak anlaşılmamış, edebiyat tarihi, edebî eserlerin olduğu kadar, bu eserleri ibda edenlerin ve ibda edilme zeminlerinin de tarihi olarak anlaşılmıştır. Bir bütün olarak bakıldığında eski edebiyatın tenkidî dünyasının da şuarâ tezkirelerinde yer aldığı söylemek mümkündür (Tolasa, 1993).

Yeni yahut batı tesirindeki edebiyatın öğretiminde de metin tahlili esas alınmıştır. Cumhuriyeti kuran nesiler yeni Türk edebiyatının ilk örneklerinin muhteva tahlili ile yetiştirilmişlerdir. Zaman geçip devir değiştikçe ortaya çıkan yeni nesillerin eserleri de okullarda ders malzemesi olarak tahlil edilmeye başlanmıştır. 1939'da kurulan yeni edebiyat kürsüsünde Tanpınar'ın tahlil ettiği metinler Tanzimat ve Servet-i Fünûn nesillerinin metinleridir. Bu metinler, daha sonra Tanpınar'ın XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'nde kendilerini gösterirler (Tanpınar, 1962).⁴ Tanpınar'ın edebiyat tarihi, aynı zamanda bir edebî tahlil kitabı olarak okunabilecek değere sahiptir. Tanpınar, ancak hayatının son döneminde Yahya Kemal hakkında bir eser yazar. Aynı şekilde Mehmet Kaplan da 1940 yıllarında Tanzimat nesillerinin verimlerini tahlilî olarak okuturken, aynı yıllarda Tefik Fikret ve şiiri hakkında verdiği doçentlik tezi ile Servet-i Fünûn şiirini de tahlil mevzuu hâline getirmiştir (Kaplan, 1946). Devrin sanatkârlarının şiirlerini de tahlil eden Kaplan bu çalışmalarının verimlerini 1954 yılında fiir Tahlilleri umumî başlığı altında kitaplaştırmaya başlamış, 1965 yılında da, kitabının Cumhuriyet Devri Türk şairlerinin eserlerini tahlil ettiği ikinci cildini yayımlamıştır (Kaplan, 1954, 1965).

1940 yıllarında edebiyatı şerh, tahlil ve tarih üzere okutan Tarlan, Tanpınar ve Kaplan'ın talebesi olanlardan bazıları İstanbul Üniversitesi'ndeki edebiyat öğretiminin halka dönük veya halkçı olmadığından şikâyetçi olurlar. Bu yüzden bir tepki olarak mezuniyet tezlerini halk edebiyatından seçerler. Bu gençlerden biri olan Rauf Mutluay, olgunluk çağlarında bu davranışlarının hata olduğunu ihsas ederek pişmanlığını dile getirir (Mutluay, 1976 ve 1944-1945). Ama aynı çevreler daha sonra edebiyat fakültelerindeki edebiyat öğretiminin çağı yakalayamadığını, çağdaş olmadığını, çağdaş eserlerin derslerde okutulmadığını bir iddia olarak ileri sürmeye ve bu iddiayı hakikatmiş gibi seslendirmeye başlamışlar ve çağdışı bir olguya tepki gösterircesine seslerini yükseltmişlerdir.

Bir hakikate dayanmayan bu iddialar, tekrar edile edile bir gerçeklik hüviyeti kazanmış ve "yeni edebiyat"ı günün edebiyatı şeklinde anlayanlar matbaadan yeni çıkan her kitabın sınıfa sokulması gerektiği yolunda bir zehaba kapılmışlardır. Çünkü bunlar yeniliği yeni mahsul yahut turfanda sebze gibi anlamaktadırlar.

Yeni çıkan her eserin sınıfa getirilip ders malzemesi, tahlil konusu edilmesi şart olmadığı gibi buna lüzum da yoktur. Üstelik yeni çıkan eserlerin sınıfta ders ve tahlil konusu edilmesi edebiyat öğretimine somut bir katkı da sağlamaz. Çünkü sınıfa girecek eserlerin nitelik bakımından belli bir seviye ve değer taşıması, devrini ve neslini temsil kudretine sahip olması ve örnek teşkil etmesi gerekir. Sınıfa girecek bir eserin, her şeyden önce edebiyat tarihine mal olmuş olması gerekir. Derste tahlil edilecek eserlerin, devirlerinin aynası olmaları, ait oldukları çağın ruhunu hakkıyla aksettirmeleri, edebî ve estetik değeri hâiz olmaları hem metot hem de pedagoji bakımından bir mecburiyettir. Bu bakımdan yeni bir edebî eserin sınıfta ders konusu edilebilmesi, o eserin ancak nitelik bakımından kendisinden önceki örnekleri aşmış olması, onların önüne geçmesi ile mümkündür. Ancak bu şartlarda yeni eserler sıcağı sıcağına sınıfa sokulur; en iyi örnek diye gösterilip, okutulur. Böyle eserler ortaya çıkınca öncekiler elemeye tabi tutulur ve bazıları terk edilir. Yani edebiyatta da iyi kötüyü kovar. Bununla birlikte yeni eserlerin, genç sanatkarların eserlerinin sınıfa girmemesi şeklinde bir kayıt, kural veya yasak yoktur. Hiç olmamıştır, böyle bir şeye gerek de yoktur.

Yeni eserlerin edebiyat tarihine mal olması hususunda muhtelif ölçüler söz konusudur. Yazarın ölümü bu hususta bir ölçü olarak kabul edilmiş görünmektedir. Çünkü sanatkarın yeni bir eser verme faaliyeti durmuş, değişme ve gelişme gösterme ihtimali ortadan kalkmıştır. Eserin yazılışının üzerinden elli yıl geçmiş olması da başka bir ölçüdür.

Bütün bunlara rağmen yeni eserlerin, hatta matbaadan alınmış ilk nüshanın bile sınıfa götürülmesi mümkün olduğu gibi basılmamış eserler bile sınıfa götürülebilir, derslerde kullanılabilir. Fakat bunların gireceği sınıflar edebî tenkid derslerinin görüldüğü sınıflardır. Eser mevcut tenkidî görüş ve ölçülere göre şekil, muhteva, tarz, tavır, edâ ve benzeri bakımlardan değerlendirmeye tabi tutulur, hakkında edebî ve estetik yargılara varılır. Edebiyat tarihine mal olması beklenir. Çünkü bir eserin, yazarının diğer eserleri arasındaki yeri bile o sanatkar yazmaya devam ettiği müddetçe tehlikededir. Yazılacak her yeni eserin öncekileri aşacak bir seviyeyi tutturma ihtimali, zayıf da olsa, her zaman söz konusudur. Bu tehlike yazarın ölümü veya yazı faaliyetinin bir şekilde sona ermesiyle ortadan kalkar.

Öte yandan edebiyat öğretiminde günün edebiyatının nabzını tutmak, mevcut edebî hayatın seyrini takip etmek için yeni eserlerin takibi ve değerlendirilmesi ayrı bir ihtiyaç ve mecburiyettir. Türk edebiyatının öğretiminde bu husus da ihmal edilmiş değildir. Örnekleri

vardır ve en önde gelen uygulayıcısı da yine Rahmetli Mehmet Kaplan'dır. Kaplan'ın *fiir Tahlilleri* adlı eserinin ilk cildinde eserlerini tahlile tabi tuttuğu şairlerden Yahya Kemal Beyatlı, *Cumhuriyet Devri Türk fiiri* alt başlıklı ikinci ciltte ele aldığı şairlerden Faruk Nafiz Çamlıbel, Sabri Esat Siyavuşgil, Ahmet Kutsî Tecer, Necip Fazıl Kısakürek, Ahmet Muhip Dranas, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Melih Cevdet Anday, Fazıl Hüsnü Dağlarca, Oktay Rifat, İlhan Berk, Behçet Necatigil, Necati Cumalı, Attila İlhan, Cemal Süreya [Seber], Cahit Külebi, Özdemir Asaf [Arun], [Ömer] Edip Cansever, Turgut Uyar, Zeki Ömer Defne, Bekir Sıtkı Erdoğan, Mustafa Seyid Sutüven, Selâhattin Batu, Sezai Karakoç ve Ayhan Kırdar ile eserin genişletilmiş baskısına ilave ettiği imzalardan İsmail Hami Danişmend, Aşık Veysel fiatiroğlu, Kemal Edip Kürkçüoğlu, Halide Nusret Zorlutuna, Arif Nihad Asya, Behçet Kemal Çağlar, Coşkun Ertepinar, Baki Süha Ediboğlu, İlhan Geçer, Hasan fiimşek, Halim Yağcıoğlu, Salâh Birsell, Ceyhun Atuf Kansu, Sabahattin Kudret Aksal, İbrahim Minnetoğlu, Osman Atilla, İbrahim Zeki Burdurlu, Feyzi Halıcı, Mehmet Çınarlı, Nüvit Özdoğru, [Mehmet] Başaran, Ümit Yaşar Oğuzcan, Nüzhet Erman, Gültekin Sâmanoğlu, Nureddin Özdemir, Osman Türkay, Ahmed Arif, Ercüment Uçarı, Mustafa Necati Karaer, Talât Sait Halman, Ülkü Tamer, Türkân İldeniz, Niyazi Yıldırım Gençosmanoğlu, Erdem Bayazıt ve Hamit Macit Selekler hayatta olup günün şiiirini ibda etmekteydiler (Kaplan, 1954, 1965, 1973, 1975).

Aynı sahada çalışan ve günün edebiyatının nabzını tutanlardan Prof. Kenan Akyüz'ün 1953 yılında ders malzemesi olarak neşrettiği *Batı Tesirinde Türk Edebiyatı Antolojisi* adlı eserinde yer verdiği imzalardan Fuad Köprülü, Ali Canip Yöntem, Mehmet Behçet Yazar, Yahya Kemal Beyatlı, Halit Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Yusuf Ziya Ortaç, Faruk Nafiz Çamlıbel, Necmeddin Halil Onan, Salih Zeki Aktay, Ali Mümtaz Arolat, Ahmet Hamdi Tanpınar, fiükûfe Nihal Başar, Halide Nusret Zorlutuna ve Necip Fazıl Kısakürek hayatta ve olgunluk çağlarındaydılar (Kaplan, 1954, 1965, 1973, 1975).

Bunlardan Köprülü, Onan ve Yazar dışındakiler edebî faaliyetlerini canlı olarak sürdürmekte ve eser vermekteydiler. Günün edebiyatının nabzını tutan bir hoca olarak Kenan Akyüz 1983 yılında mevcut edebî hayatın seyrini "Dar Boğaz" ifadesi ile izah yoluna gitmiştir (Akyüz, 1983).

Bundan dolayı edebiyat bölümlerinde çağdaş edebiyatın okutulmadığı yolundaki iddialar birer iddia olmaktan başka mana taşımayıp edebiyat öğretiminin gerçekleriyle bir ilgisi de yoktur. Bu yoldaki iddiaları bugün de, hem de üniversite çevresinden kişilerden işitmek mümkün olsa da bu iddia sahiplerinin çağdaş eser kavramına yükledikleri anlam o günlerde okudukları bir kitap veya sevdikleri bir yazarın yeni çıkmış bir kitabı ile sınırlı olabiliyor. Mesela çağdaş eser olarak kabul edilip okutulmadığı iddia edilen *Tutunamayanlar* adlı romanın yazarı hakkında bir doktora, üç ihtisas çalışması hazırlanmış olması bu çeşit iddiaların ciddiyetini ortaya koysa da söylentinin önüne geçemediği anlaşılıyor.

Edebiyat öğretimi Türk üniversitelerinde, öğretim üyelerinin donanım, mizaç ve temayüllerine göre şekil alabilmektedir. Bununla birlikte belli bir çerçeve içerisinde, mevcut müfredat anlayışına rağmen günden güne yenilenerek verildiğini söylemek gerekir. Meselâ edebiyat tarihimizin kurucusu Mehmet Fuat Köprülü'nün bu sahada koyduğu usul ve ölçüler tesirini hâlâ sürdürmektedir.

Türk üniversitelerinde geçmişte Ahmet Hamdi Tanpınar, Mehmet Kaplan, Kenan Akyüz, Ömer Faruk Akün, M. Kaya Bilgegil, A. Gündüz Akıncı, M. Orhan Okay, Birol Emil, İnci Enginün, Olcay Önertoy, Zeynep Kerman gibi hocalarımız tarafından yürütülen Yeni Türk Edebiyatı öğretimi hâlihazırda Hasan Akay, Ali Yavuz Akpınar, fierif Aktaş, Hülya Argunşah, Nazan Bekiroğlu, Necat Birinci, Nurullah Çetin, Yavuz Demir, Nükhet Esen, Bilge Ercilasun, Rıza Filizok, Önder Göçgün, Belkıs Gürsoy, Ömer Faruk Huyugüzel, Ramazan Kaplan, Ramazan Korkmaz, Mustafa Özbalcı, İsmail Parlatır, Nâzım Hikmet Polat, İbrahim fiahin, Celal Tarakçı, Mehmet Tekin, Sadık Tural, Himmet Uç, Sema Uğurcan, M. Alemdar Yalçın ve Kâzım Yetiş gibi hocalarımız eliyle yürütülmektedir.

Eski Türk Edebiyatı da Ferid Kam, Ali Nihad Tarlan, İsmail Hikmet Ertaylan, Abdülkadir Karahan, Agâh Sırrı Levend, Abdulbaki Gölpınarlı, Hasibe Mazıoğlu, Halûk İpekten, Faruk Kadrî Timurtaş, Sedit Yüksel, Mehmed Çavuşoğlu, Harun Tolasa, Tunca Kortantamer gibi hocalarımız eliyle yürütülmüştü.

Bugün de bu hocaların öğrencileri olan Namık Açıkgöz, Coşkun Ak, Mehmet Arslan, A. Süreyya Beyzâdeoğlu, Orhan Bilgin, Ahmet Cem Dilçin, Muhammet Nur Doğan, Sadık Erdem, Mustafa İsen, Turgut Karacan, Ahmet Kırkkılıç, Cemal Kurnaz, Günay Kut, Sabahattin Küçük, Muhsin Macit, Mine Mengi, Ahmet Mermer, İskender Pala, Ahmet Atilla fientürk, Kemal Yavuz gibi hocalarımızın eliyle yürütülmektedir.

Edebiyatın Öğretiminde Tutulan Yol

Edebiyat öğretiminde tutulan yolun Türkiye’de dikkate değer bir geleneği vardır. Bu geleneğe muhalif olanların bile bu geleneğin tesirinden kendilerini kurtaramadıkları görülmektedir.

Bu anlayışta bilgi esastır. Bilgi bütün cepheleri ve bütün çehreleriyle öğrenciye aktarılır. Edebiyat bilgisinin sadece kendisi değil kaynakları ve bu bilgiye ulaşma yolları da yardımcı bilgiler olarak talebeye öğretilir. Öğrencinin verilen bilgiyi öğrenip öğrenmediğine bakılır ve öğrenme süreci buna göre değerlendirilir. Bilginin kendisi, kaynakları, bilgiye ulaşma, kullanma ve değere dönüştürme yol ve usulleri ile donatılan öğrenci ancak şahsî kabiliyet ve mahareti varsa öğrendiklerinden azami derecede faydalanabilir.

Gazete dilinin doğuşuna ve gelişimine kadar bu anlayış hâkim oldu. Edebiyat ile ilgili her husus Arap belagati dâhilinde aktarıldı. Bu aynı zamanda edebî zihniyetin yönünü de belirliyordu. Bu anlayış belli bir noktadan sonra terk edildi. Yerine batılı anlayış hâkim oldu. Böylece Arap belagatinin yerini batı retoriği aldı. Fakat metot da bir değişiklik olmadı yine bilgi esasından hareket edildi. Bu sefer de batılı retoriğin bilgisi aktarılıyor talebede bu bilgiden sorumlu tutuluyordu.

Bunun sebebi basitti. Çünkü bilgi sahibi olunmadan fikir veya görüş sahibi olunmayacağı biliniyor, bir kural olarak buna inanılıyordu. Fakat vasıtaların gayelerin yerine geçmesi üzerine edebiyat eğitim ve öğretiminden maksadın belagat veya retoriği öğretmek, belletmek veya ezberletmeye dönüşme tehlikesi bu yolun zaafı olarak kendini gösterdi. Bu da bu anlayışın

düşmanlarını çoğalttı ve zamanla bu görüşün tasfiyesini gündeme getirdi. Vasıtaların kişiyi gayeye götürmedeki yeri, önemi ve işlevi sorgulanacak yerde vasıtanın kendisi sorguya tabi tutuldu. Sonucun bugün memnuniyet verici olduğunu söylemek mümkün değildir.

Gelenekçi anlayışın bir başka cephesini veya kolunu ise doğrudan uygulama anlayışında bulmak mümkündür. Bu anlayışta eser örneğinden hareket edilir, aynı yahut benzer malzeme ile örnekten hareketle eser yazdırılırdı. Nazire yazmak şeklinde bilinen bu uygulama çok yaygındı ve pratik neticelerini hemen veriyordu. Nazireciliğin farklı uygulama seviyeleri olarak değerlendirilebilecek tahmis, terbi, tesdis gibi başkasının eseri üzerinden eser verme/eser yaratma uygulaması zamanla itibardan düşmüş ve terk edilmiştir. Bu itibar kaybının sebebi vasıtanın kötü veya işlevsiz oluşundan değil anlayış değişmesi, örnek kullanımının mahiyet değiştirmesi yanında örneklerin de eskisi kadar kuvvetli/değerli ve seviyeli olmayışında aranabilir.

Buna rağmen uygulamacı anlayışın bütünüyle terk edildiğini söylemek mümkün değildir. Özel örneklerden hareket etme anlayışı yerini genel örneklere bırakmıştır. Mesela belli bir gazel, beyit veya kafiyeden hareketle eser yazma anlayışı yahut bu çerçevede vazife yükleme anlayışı revaçtan düşmüştür. Edebiyat eğitimci veya öğreticileri “bu gazeli tanzir edin, şu beyti tanzir edin, bu beyitten hareketle beytin vezni ve kafiyesiyle aynı vezin, kafiye ve edâda bir gazel yazın yahut da, herhangi bir beyit veya mısra göstermeden, şu vezin veya kafiyeyle bir şiir yazın” şeklinde bir ödev veya sorumluluk yükleme yolunu terk etmişlerdir. Bunun yerine falan yazarın yahut filan yazarların eserleri genel olarak tavsiye edilmiş ve o vadide eserler verilmesi istenmiştir. Bu da bizdeki edebiyat eğitim ve öğretimi anlayışının adeta mecrainın değişmesine sebep olmuş hatta böylece yeni bir edebiyatın doğmasına zemin hazırlanmıştır.

Bilgi ve örnek esaslı anlayışta önce bilgi yara almış ve bazı bilgi şubeleri terk edilmiştir. Bu bilgi şubeleri aynı zamanda uygulama özelliğini de taşıdığı için bilginin tasfiyesi doğrudan uygulamayı da tasfiye etmiş ve bu edebiyat eğitim ve öğretiminde çok ciddi bir boşluk doğurmuştur. Mesela sadece aruz vezninin bilgi olarak öğretilmesinin zaafa uğratılmasıyla Türk şiiri çok ciddi bir temrin vasıtasından mahrum kalmıştır. Aruz, şaire lügati tarama ve elemeye mecbur tuttuğu için aruzun tasfiyesi bu mecburiyeti ortadan kaldırmış ve böylece şair olmak şiir yazmak için dil donanımı şartı kendiliğinden ortadan kalkmıştır. Bu durum dolaylı olarak “şiirin kelimelerle yazıldığı” gerçeğine yabancılaşmayı hızlandırmıştır.

Bugün dili doğru kullanmanın, meramı doğru anlatmanın edebiyat hocalarına ve edebiyat tahsili yapan ve “edebiyatçı” diye tesmiye edilen bir meslek gurubunun vazifesi olduğu zannedilmeye başlanmıştır. Herhangi bir ifade zaafına işaret edildiğinde mazeret hazırdır: “Ben edebiyatçı değilim!” Hatta imla bile sadece bu “edebiyatçı” zümresinin sorumluluğu olarak görülme başlamıştır.

Değerlendirme meselelerinde çok ciddi bir düşüş vardır. Metin seçimi hususunda bazı Türkçe ve edebiyat kitaplarının sefaletini kimse görmek istememektedir. Öyle metinler seçilmiştir ki imza sahibinin yazar olduğu ilk defa o metnin derc edildiği kitaptan öğrenilmiştir. Sadece metin seçiminde değil kitapların dilinde de aynı sefalet söz konusudur. Son yirmi beş otuz senenin ders kitap yazarlarına göz atıldığında şaşkıncı sonuçlarla karşılaşılacaktır. Bir kitap üzerinde gördükleri imza üzerine bazı öğretmenler imza sahibini/kitabın yazarını kast ederek “kitap da yazdı demek!” şeklinde hayret ve şaşkınlık ifadeleri serdetmişlerdir. Bu

yazarlar arasında, sadece belli bir anlayışı memlekete hâkim kılma cehd ve gayretini güden talihsizler de vardır.

Eğitim ve öğretimde ihtiyaçların karşılanması hedefinin terk edilerek bir sonraki imtihan basamağını aşmaya şartlanmak da ciddi bir meseledir. Üniversite imtihanındaki sorular edebiyat eğitim ve öğretimine ciddi bir darbe vurmuştur. Üniversite imtihanları birinci sınıf birkaç yazarın külliyatını okumuş adayla hayatında ders malzemesinden başka bir şey okumamış adayı ayırması mümkün olmadığı gibi seçme imtihanlarının böyle bir gaye taşıdığını da söylemek mümkün değildir. Estetik, tercih zevk ve takdir hissine sahip insanların böyle imtihanlarla seçilebilmesi söz konusu değildir. Hâl böyle olunca sadece hocasını dinleyip onun notlarını öğrenip ezberleyen ve tabii imtihanlarda da öne çıkan buna karşılık kendisinden istenilenin dışında pek bir şey okumayan, hatta edebiyatla, edebî eserle ciddi mânâda ilk defa okuduğu bölümde yüz yüze gelenler de vardır. Bunlar arasında da edebiyat bölümlerinde istihdam edilenlere bile rastlanabilmektedir. Bu durum edebiyat eğitim ve öğretiminin akademik seviyedeki zaaflarındanadır.

Edebiyatın Öğretiminde Gaye

Edebiyat öğretiminin belli gaye, hedef ve endişeleri bulunmaktadır. Bunlar kabaca şu şekilde tasnif edilebilir:

1. İlmî endişe ve gaye: Hakikatin peşindedir. Daha ziyade edebiyat tarihi sahasında gözetilir.

2. Estetik endişe ve gaye: Güzelliğin peşindedir. Eser tahlili ve değerlendirmesi sahasında gözetilir.

3. Fikrî endişe ve gaye: Hikmetin peşindedir. Edebî muhtevanın anlaşılması ve değerlendirilmesi sahasında gözetilir.

4. Pratik endişe ve gaye: Faydanın peşindedir. Edebiyatın hayata uygulanmasında, hitabet ve metin yazarlığında kendini gösterir.

5. Pedagojik/terbiyevî endişe ve gaye: Hepsinin peşindedir. İnsan yetiştirme, insanı erdem çerçevesindeki niteliklerle donatma sırasında gözetilir.

Bu tasnif, kesin sınırlarla birbirinden ayrı tutulamaz. Her gaye ve endişe diğerleriyle ilişki içindedir. Hatta çoğu zaman biri olamadan diğerleri söz konusu olmaz. Bütün bu hedeflerin üstünde yer alan ana hedef ise nitelikli ve donanımlı insan yetiştirmektir.

Edebiyat Öğretiminde Felsefî Boyutun Eksikliği

Edebiyatla felsefe arasındaki münasebetin yakınlığı ve önemi açıktır.⁵ Edebiyat, mahiyeti itibarıyla bir inşa faaliyetidir. Hissî ve fikrî bir inşa faaliyeti. Gayesi estetik (bedîî) değer, bir başka ifadeyle de güzellik yaratmak olan bir inşa faaliyeti. Edebiyat insanın aklına, ruhuna, duygularına hitap eder. Edebiyatın aklî tarafı düzen, tertip, plan ve tutarlılık; hissî tarafı ise ruh ve gönül meselesidir. İnsanı tesir altına alır. Duyguları harekete geçirir, duygu değişmelerine sükûnetten galeyana kadar değişik ruh hâllerine sokar. Bazı insanlarda söz konusu olabilen his yoksunluğunu giderir, açlığını doyurur, boşluğunu doldurur; zayıflığını besler, geliştirir, zenginleştirir, hatta olgunlaştırır.

Edebiyat, umumiyetle tahlil, tasvir ve ifade etme yollarını kullanır. Ama her hâlükârda “Edebiyat dile dayanır” (Kaplan, 1976, 769) Edebiyatın öğretiminde son yıllarda bir mesele olarak öne sürülüp istismar edilen öğrencinin dil seviyesi mesele bile değildir çünkü “Edebiyat öğreniminde dil engel değildir. Dil öğrenilir”, öğretilir (Kaplan, 1976, 769-770).

Öte yandan da edebiyat fikrî bir zemine ihtiyaç gösterir. Bu ihtiyaç ancak felsefe ile karşılanabilir. Çünkü felsefe de edebiyat gibi bir inşa faaliyetidir. Ama zihni, aklî, mantıkî, fikrî bir inşa faaliyeti. Felsefe insanın duygularına değil doğrudan aklına, mantığına hitap eder. Edebiyatın insanı güzellik yolu ile etkilemek gayesine karşılık felsefenin insanı hakikat sevgisi veya varlık kategorilerinin hakikatini anlamak için sorular sorarak ikna veya etkileme gayesi söz konusudur. Felsefe için güzellik şart değilse de edebiyat için tefekkür yani felsefe ihtiyaçtır. Çünkü edebiyat daha öce ifade edildiği gibi insanın ruhuna olduğu kadar aklına da hitap etme özelliği taşımaktadır.

Edebiyatın felsefî bir temele dayandığı, bazı filozofların düşüncelerini edebiyat yoluyla ifade ettikleri yahut bazı ediplerin eserlerinde felsefî görüşlere yer verdikleri bilindiği hâlde edebiyatın, estetiğin felsefesi ders konusu edilmiş değildir. Bu husus sohbetlerde bir eksiklik olarak dile getirilmekte ve yakınmanın ötesine geçmemektedir. Edebiyat ve felsefe münasebeti hususundaki ihtiyaç ortada dururken edebiyat bölümlerinin müfredatında felsefe dersine yer verilmemektedir. Edebiyat bölümlerinde edebiyatın felsefî tarafını konu edinen dersler okutulmadığı için birçok edebiyat hocası felsefe hususunda duyduğu ihtiyacı el yordamıyla kaynaklara yönelerek kendi başına okumak suretiyle gidermeye çalışmak zorunda kalmıştır. Buna karşılık, bir felsefe bölümünün müfredatında, “felsefe ve edebiyat” münasebetlerinin irdelendiği derslerin okutulduğu görülmektedir.⁶

Edebiyat öğretiminde felsefeye yer verip, tahlil ve değerlendirme derslerinde felsefenin yardımına başvurmak gerekir. Felsefe sahasından gelecek katkı ve yardımların edebiyat öğretiminde yeni ufuklar açacağı ve bu sahayı zenginleştireceği inkâr edilemez.

Edebiyat öğretiminin burada tasvirî olarak üzerinde durulmaya çalışılan hususlardan ibaret değildir. Daha farklı ve daha mühim meseleler başka yazıların konusudur. Bozuk olan eğitim sistemi düzeltilmediği sürece, edebiyat öğretimindeki aksaklıkların giderilmesi mümkün değildir. Düzeltirse dahi tenkidler devam edecektir.

Kaynakça

- AKYÜZ, Kenan, (1953) **Batı Tesirinde Türk fiiri Antolojisi**, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- AKYÜZ, Kenan, (1983) “*Dar Boğaz*”, **Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı**, İstanbul: Tekin Yayınevi.
- AKYOL Avni, (1990) <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/1990/eylul1990.htm> (Devrin Millî Eğitim bakanı tarafından “şartsız kurul” telâffuz ediliyor.)
- ATALAY, Figen (2000), “*Veliler Eğitim Kredisi İstiyor*” **Cumhuriyet**, 7 Aralık 2000.
- AYDOĞDU, Hamza, (2003) **Yusuf Atılgan ve Oğuz Atay’ın Eserlerinde Yabancılaşma**, Y.Y.Ü. S. B. E. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Van.
- BERKAN, İsmet , (2004) “*Böyle gitmez* “, **Radikal**, (22 Temmuz 2004).
- BAYRAK, Hülya, (2002) **Yusuf Atılgan ve Oğuz Atay’ın Eserlerinde Ölüm ve Anlamsızlık Problemi**, , A.Ü. S. B. E. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara
- BAYSAL, Hakkı Burak, (2002) **Oğuz Atay`ın Hayatı-Eserleri-Sanatı**, Yüksek Lisans, D. Ü. S. B. E. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Kütahya.
- Boun (2005-2006b) (<http://www.phil.boun.edu.tr/t3underg.html#t3-3>)
- Boun 2005-2006a) (http://www.boun.edu.tr/graduate/social_sciences_and_humanities/philosophy.html)

CANER, Fırat, (2002) **Bir İdeoloji Olarak Murathan Mungan fiiri**, Ankara: Bilkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

CEYLAN, Ömür, (2000) **Tasavvufi fiir fierhleri**, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

CEYLAN, Ömür, (2005) **Böyle Buyurdu Sûfi -Tasavvuf ve fierh Edebiyatı Araştırmaları**, İstanbul: Kapı Yayınları;

ÇELİK, Hüseyin, (2003): "*Eğitimde Elde Var 40 Bin Sıfır*", **Radikal**, (29 Temmuz 2003).

ÇEVİRME, Hülya, (1999) **Murathan Mungan`ın Hikâyelerinin Kültür Yapılarının Değerlendirilmesi ve Greimas Göstergibilim Metoduna Göre Yapısal Özelliklerinin İncelenmesi**, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum, Basılmamış Doktora Tezi.

egitim.milliyet: <http://egitim.milliyet.com.tr/page.asp?PageID=587>

DEMİRKAYA, Nergis, (2005) "*1977 Lise Sıfır Çektî*", **Sabah**, (10 Aralık 2005).
<http://www.sabah.com.tr/2005/12/10/gnd104.html>

DOĞAN, D. Mehmet, (2002), "*Milat'tan Sonra Edebiyat Rersleri!*" **Zaman**, (03 Mart 2002).

EMRE, İsmet, (1997) **Oğuz Atay`ın Hayatı ve Eserleri**, G.Ü. S. B. E. Basılmamış Doktora Tezi, Ankara.

ERDOĞAN, İrfan, (2003) **Yeni Bir Binyıla Doğru Türk Eğitim Sistemi (Sorunlar ve Çözümleri)**, 2.baskı, İstanbul: Sistem Yayıncılık.

FEDAİ, Celal, (1998) **İsmet Özel`in Hayatı, Edebi fiahsiyeti ve fiirleri Üzerinde Bir İnceleme**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.

GÜNDOĞAN, Ali Osman, (1996) "Edebiyat ve Felsefe İlişkisi Üzerine, **Akademik Araştırmalar**,[Erzurum], 2 (1996) 1-6.

KAPLAN, Mehmet, (1946) **Tevfik Fikret ve fiiri**, İstanbul: Türkiye Yayınevi.

KAPLAN, Mehmet, (1954) **fiir Tahlilleri I**, İstanbul.

KAPLAN, Mehmet, (1965) **fiir Tahlilleri II- Cumhuriyet Devri Türk fiiri**, İstanbul: Baha Matbaası.

KAPLAN, Mehmet, (1973) **Cumhuriyet Devri Türk fiiri**, İstanbul: Millî Eğitim Basımevi; Bu eserin ikinci baskısı bir imza ilavesiyle yayımlanmıştır:

KAPLAN, Mehmet, (1975) **Cumhuriyet Devri Türk fiiri**, İstanbul: Dergâh Yayınları.

- KAPLAN, Mehmet, (1976) “*Prof. Mehmet Kaplan ile...*”, Konuşan: Konur Ertop, **Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1976**, İstanbul: Tekin Yayınevi, s. 769–770.
- KAPLAN, Mehmet, (1954), **fiir Tahlilleri I: Âkif Paşa’dan Yahya Kemal’e Kadar**, İstanbul.
- KAPLAN, Mehmet, (1965), **fiir Tahlilleri II**, İstanbul: Baha Matbaası.
- MENĞİ, Mine, (1997) “*Metin fierhi, Tahlili ve Tenkidi Üzerine Düşünceler*” **Dergâh**, VIII/93 (1997) 9.
- MUTLUAY, Rauf, 1976, “*Rauf Mutluay*”, Konuşan: Atilla Özkırımlı, **Nesin Vakfı Edebiyat Yıllığı 1976**, İstanbul: Tekin Yayınevi, s. 811;
- MUTLUAY, Rauf, (1944–1945), **Halk fiiri ve Yaşama fievki**, İ.Ü Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Basılmamış Mezuniyet Tezi, İ.Ü. Türkiyât Enstitüsü Tez Nu: T. 214, 84 s.
- ORHAN, Gökhan,(2002, “*Sıfırcılar Neden Sıfır Çektiler?*”, **Üniversite ve Toplum** (Bilim, Eğitim ve Düşünce Dergisi), 2/ 3, (Eylül 2002), 14-17. <http://universite-toplum.org/comments.php3?id=91>
- ÖZARSLAN, Ersin, (1998) “*Yüksek Öğretimde Türk Dili Öğretiminin Bazı Meseleleri*”, **Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı**, (Bildiriler), Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, s. 157–161.
- Sabah (2005): “*Çok Programlı Liseler İflas Etti*” **Sabah**, (10 Aralık 2005) http://www.sabah.com.tr/2005/12/10/gnd_105.html
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (1944) **Tevfik Fikret-Hayatı, fiahsiyeti, fiir ve Eserlerinden Parçalar**, İstanbul: Semih Lütfi Kitabevi;
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (1962) **XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi**, C. I., (Yeniden ele alınmış ve genişletilmiş ilâveli İkinci Baskı), İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (1977) **Edebiyat Üzerine Makaleler**, Hazırlayan: Dr. Zeynep Kerman, (İkinci Baskı) İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi, (2002) **Edebiyat Dersleri-Gözde Sağnak Ali F. Karamanlıoğlu, Mehmed Çavuşoğlu’nun Ders Notları**, Hazırlayan: Abdullah Uçman, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları;

- TARLAN, Ali Nihat, (1981) "*Metinler fierhine Dair*", **Edebiyat Meseleleri**, İstanbul: Ötüken Yayınevi; KORTANTAMER, Tunca, "*Teori Zemininde Metin fierhi Meselesi*", **Ege Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, VIII (1994) 1-10.
- TOLASA, Harun, (1983) **Sehi, Latifi ve Âşık Çelebi Tezkirelerine Göre 16. Yüzyılda Edebiyat Araştırma ve Eleştirisi**, İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- TETİK, Duran, (2001): "*Adana'da Eğitim Çöktü*", **Yeni Mesaj**, (29 Ekim 2001).
- TEZİÇ, Erdoğan, (2004), "*Teziç: Orta öğretim Kurumları Çöktü*" **Yeni fiafak**, (28 Temmuz 2004).
- Yale (1979) <http://www.yale.edu/ynhti/curriculum/units/1979/5/79.05.intro.x.html> Yale-New Haven Teachers Institute:*Strategies for Teaching Literature*, 1979, Volume V. Introduction.
- YILDIZ, Yard. Doç. Dr. Sadettin, (1998) "*Türk Dili ve Edebiyatı Bölümlerinin Meseleleri ve Bazı Teklifler*", **Türk Dili**, 557, (Mayıs 1998).
- YAVUZ, Hilmi, (2003) "*Edebiyat Liseleri*", **Zaman**, (04 Temmuz 2003). [Yavuz'un *Budalalığın Keşfi*, (2002, İstanbul: Can Yayınlar) adlı kitabında yer alan "Milli Eğitim Sistemimiz Nasıl Çöktü?" başlıklı yazısından aktarma].

A PRELIMINARY ESSAY ON TEACHING LITERATURE

Ersin ÖZARSLAN*

Abstract

In this study “the teaching literature”, is studied as a subject matter, has been discussed with generally and descriptively in its essential character, progress, mentality, deficiency, and the aim of teaching literature.

Key Words: Teaching literature, history of literature, literary analysis, aim of teaching literature, philosophical dimension

* Dr.; Gazi Üniversitesi

1 Bu ihtiyaç yüksek öğretimin her sahasında kendini hissettirdiği için bazı üniversiteler, kompozisyon veya yazılı anlatım gibi dersler ihdas etmişlerdi. Yüksek Öğretim Kanunu ile üniversitelerde bu ihtiyacı gidermek üzere Türk Dili dersi ihdas edildi. Ama çok geçmeden bu ders ideolojik endişelerle etkisiz hâle getirildi. Bu husustaki tespit ve teklifler için bakınız: (Özarслан, 1998, 157–161).

2 Bu hususta herhangi bir yabancı üniversitenin yerli edebiyat müfredatına bakmak kâfidir.

- 3 Fierh ve tahlil için bakınız: (Tarkan, 1981; Kortantamer, 1994; Mengi, 1997; Ceylan, 2000 ve 2005; TDEA, 1986 ve 1998)
- 4 Bu eser tamamlanamadığı için bütün nesilleri ihtiva etmez. Tanpınar'ın Servet-i Fünûn neslinden Tefvik Fikret hakkındaki antolojisi, ders notları ve makaleleri onun derslerinin malzeme ve çerçevesini verir. Bu hususta bakınız: (Tanpınar, 1944, 1977, 2002).
- 5 Edebiyat ve felsefe ilişkisi hakkında bakınız: (Gündoğan, 1996).
- 6 Bu dersler Bođaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü müfredatında "PHIL 444 Felsefe ve Edebiyat (3+0+0) 3" künyesi ile lisans ve "PHIL 664 Philosophy in Literature (Edebiyatta Felsefe) (4+0+0) 4" lisans üstü programda yer almaktadır. Ders tanımı ise şöyledir: "Edebiyat üzerine felsefi incelemeler. Ağırlık verilecek konular arasında anlatının mantığı, yorum kuramları ve stratejileri, kurguda temsil ve doğruluk, bilinçdışı kavramı ve bilinçdışının işlevi, edebiyat tarihinde ahlakî alanın ve kendilik kavramının doğuşu ve gelişimi, şiirsel dilin felsefi dille karşılaştırılması sayılabilir." (Boun, 2005-2006a). , "A discussion of literary expressions of philosophical ideas on the basis of selected works of literature." (Boun, 2005-2006b)